

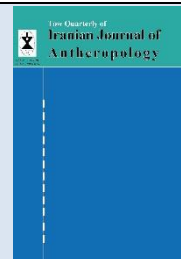

ISSN: 1375-2096

Iranian Journal of Anthropology

Volume 23, No. 42. Spring and Summer 2026: Pp. 13-32

<https://journal.asi.org.ir>

DOI: <https://doi.org/10.22034/jasi.2026.2091878.1640>

Representation of Iranian Regionally Accented Persian in Animated Film Dubbing: An Analysis of Social Meanings and Narrative Roles

Mahboubeh Khalili

Assistant Professor, Department of English Language Translation, Faculty of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Email m.khalili@umz.ac.ir

ARTICLE INFO

Type of Article: Research

Article history:

Received 17 June 2026

Revised 6 July 2026

Accepted 8 July 2026

Keywords:

Animated films,
Dubbing,
Regionally accented Persian,
Representation,
Symbolic power.

ABSTRACT

Linguistic diversity in audiovisual media functions not only as a marker of linguistic difference but also as an important resource for characterization, meaning-making, and the representation of cultural and social identities. Against this backdrop, the present study investigated the representational patterns of Iranian regionally accented Persian in Persian-dubbed animated films. To this end, twelve animated films were selected according to the sampling criteria, and thirty-eight accent-bearing characters were analyzed. The study adopted an integrated theoretical framework drawing on the concepts of representation, social indexicality, and symbolic power. The findings indicated that accent-bearing characters were predominantly portrayed as positive or neutral, and overtly negative portrayals were relatively uncommon. Nevertheless, most of these characters occupied secondary or supporting narrative roles, whereas leading and central narrative roles were predominantly voiced in Standard Persian. In addition, varieties of regionally accented Persian were commonly linked to meanings such as intimacy and humor, and they were less frequently associated with institutional authority and leadership. Overall, these findings suggest that Persian dubbing contributes not only to the transfer of content but also to the production and reproduction of social meanings associated with different varieties of Persian, including Standard Persian and regionally accented Persian; moreover, through its representational patterns, Persian dubbing participates in shaping the symbolic relations among these varieties.

Copyright © 2026 The Authors. Published by The Anthropological Society of Iran. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

Citations: Khalili, M., (2026). "Representation of Iranian Regionally Accented Persian in Animated Film Dubbing: An Analysis of Social Meanings and Narrative Roles". Iranian Journal of Anthropology, 23(42):13-32. <https://doi.org/10.22034/jasi.2026.2091878.1640>

Introduction

Linguistic variation has long been recognized as one of the most challenging aspects of audiovisual translation because it often conveys meanings that extend beyond geographical origin to include social, cultural, and ideological associations. Studies of English-language productions have demonstrated systematic relationships between linguistic variation and characters' moral, social, and narrative roles (e.g., Lippi-Green, 1997/2012; Dobrow & Gidney, 1998; Dragojevic et al., 2016; Soares, 2017; Kjeldgaard-Christiansen et al., 2024), while research on dubbing has explored how translators reproduce, neutralize, or replace these varieties in target-language versions (e.g., Minutella, 2016; Dore, 2020; Minutella, 2021). However, existing research on Persian dubbing has largely neglected linguistic variation as an object of inquiry, focusing instead on translation strategies. As a result, relatively little is known about either how linguistic variation is handled in translation or how its recreation through regionally accented Persian contributes to characterization and to the construction of social meaning.

To address this gap, the present study examined the representation of Iranian regionally accented Persian in dubbed animated films through the complementary concepts of representation, indexicality, and linguistic capital. Representation provides the conceptual framework for examining how speech varieties contribute to the production of cultural meaning; indexicality explains how recurrent linguistic features become associated with particular social meanings and character types; and linguistic capital offers a means of interpreting the symbolic hierarchy among varieties of Persian within the dubbed narratives.

Accordingly, this study addressed two questions:

- How are Iranian regionally accented Persian varieties distributed across characters and narrative roles in Persian-dubbed animated films?
- What social meanings do these representational patterns construct?

Methodology

This qualitative study adopted a descriptive, analytical approach. An initial survey identified approximately forty dubbed animated films containing characters speaking with recognizable regionally accented Persian. Based on the continuity, salience, and analytical relevance of accent use, twelve films were purposively selected as the research corpus. The final dataset comprised thirty-eight accent-bearing characters exhibiting different regional varieties and narrative roles.

Rather than evaluating translation accuracy, the study investigated the representational functions assigned to regional accents by examining three complementary dimensions: the distribution of different regional accents, their association with characters' narrative roles, and their relationship to the social and personality traits attributed to those characters. This analytical framework enabled the study to identify recurring patterns through which Persian dubbing represented linguistic diversity and constructed social meanings attached to regional speech.

Discussion

Seven regional accent varieties were identified across the thirty-eight accent-bearing characters in the corpus, namely Azeri, Mazandarani, Gilaki, Lori, Southern Persian, Hamedani, and Isfahani. Among these, Azeri-accented Persian was the most frequently used variety, with eleven characters, followed by Mazandarani-accented Persian with nine characters. Gilaki-accented Persian and Southern Persian each appeared in five characters, Lori-accented Persian in four characters, and Hamedani and Isfahani in two characters each. Some varieties displayed relatively consistent representational tendencies. For example, Azeri-accented Persian was

predominantly assigned to warm-hearted and approachable characters; Gilaki-accented Persian appeared mainly in friendly and family-oriented contexts, reinforcing intimacy and everyday social relations; and Southern Persian was frequently assigned to supportive and competent characters. In contrast, Mazandarani and Lori-accented Persian showed less consistent representational patterns and were distributed across a wider range of social roles and narrative situations, suggesting a stronger dependence on specific narrative contexts than on stable character stereotypes. Regarding Hamedani and Isfahani, the available data did not permit broader generalizations. Nevertheless, across all of these varieties, regional accents consistently contributed to the humorous dimension of characterization either by reinforcing inherently comic characters or by enhancing the humorous potential of characters whose original portrayals were not necessarily intended to be comic.

Beyond the differences among individual varieties, the findings revealed broader representational patterns. Regional accents were mainly associated with positive or neutral characters rather than with villains or morally deficient figures. This finding is consistent with Kjeldgaard-Christiansen et al. (2024), who likewise observed a departure from the traditional association between non-standard speech and villainy reported in earlier studies such as Lippi-Green (1997/2012), Dobrow and Gidney (1998), Dragojevic et al. (2016), and Soares (2017). Nevertheless, positive evaluation does not necessarily imply equal narrative status. Although most accent-bearing characters were portrayed positively, they remained overwhelmingly confined to supporting and minor roles, whereas almost all protagonists, except in one case, spoke Standard Persian. In effect, the primary distinction between Standard Persian and regionally accented Persian lies not in moral evaluation but in narrative centrality. Regionally accented Persian participates actively in the narrative world and contributes to humor and narrative development, yet the central narrative perspective and decisive agency remain predominantly associated with Standard Persian; this means Persian dubbing preserves distinctions between linguistic varieties primarily through differences in narrative prominence rather than through explicit moral polarization.

From the perspective of representation and indexicality, these findings indicate that the repeated assignment of particular linguistic varieties to particular narrative functions gradually contributes to the production of socially recognizable meanings. Equally important as the characteristics that accompany regional accents are those that rarely accompany them. In the corpus, characters using varieties of regionally accented Persian seldom occupy positions involving institutional authority, leadership, or sustained narrative control. Through repeated exposure, such absences become meaningful in themselves and participate in the formation of an indexical order in which linguistic varieties evoke expectations not only about geographical origin but also about narrative authority and social positioning. Interpreted through Bourdieu's (1977; 1986; 1991) concept of linguistic capital, the continued dominance of Standard Persian in central narrative roles may be understood in relation to its historically established symbolic status as the officially institutionalized variety of Persian. Conversely, the recurrent association of regional accents with humor, intimacy, and informal interaction may also reflect the cumulative influence of audience cultural memory, successful media productions, and conventions that have gradually developed within the Iranian dubbing and entertainment industries.

Overall, rather than functioning as a neutral vehicle of linguistic transfer, Persian dubbing participates in shaping the symbolic relationships among different varieties of Persian including regionally accented Persian and Standard Persian, by repeatedly assigning them distinct representational functions within animated narratives.

Conclusion

This study demonstrates that the use of Iranian regionally accented Persian in dubbed animated films follows systematic representational patterns. While regional accents are generally

associated with positive, approachable, and humorous characters, they remain largely confined to supporting and minor narrative roles, whereas Standard Persian continues to occupy the central narrative position. The findings therefore suggest that distinctions between speech varieties are maintained primarily through differences in narrative prominence rather than through explicit moral evaluation. However, the findings should be interpreted within the scope of the corpus examined. The study focused exclusively on representational patterns in Persian-dubbed animated films and did not systematically compare the linguistic varieties of the source and target texts. Moreover, the unequal distribution of regional accent varieties limits broader generalizations regarding the representational functions of individual accents. Future research may extend the present findings by comparing source and dubbed versions of audiovisual products, examining larger and more diverse corpora, and investigating audience responses to regional accents in Persian-dubbed animated films. Such studies would contribute to a more comprehensive understanding of how linguistic variation acquires social meaning through audiovisual translation across different contexts.

Acknowledgments

This research was financed by a research grant from the University of Mazandaran.

Conflict of Interest

No potential conflict of interest was reported by the author.

بازنمایی گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی در دوبله انیمیشن‌ها: تحلیلی بر معانی اجتماعی و جایگاه‌های روایی

محبوبه خلیلی

استادیار مطالعات ترجمه، گروه مترجمی زبان انگلیسی، دانشکده میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

Email: m.khalili@umz.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت ۱۴۰۵/۳/۲۷

بازنگری ۱۴۰۵/۴/۱۵

پذیرش ۱۴۰۵/۴/۱۷

چکیده

تنوع زبانی در آثار دیداری-شنیداری صرفاً ابزاری برای بازنمایی تفاوت‌های زبانی نیست، بلکه در فرایند شخصیت‌پردازی، تولید معنا و بازنمایی هویت‌های فرهنگی و اجتماعی نیز نقش مهمی ایفا می‌کند. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی الگوهای بازنمایی گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی در دوبله فارسی انیمیشن‌ها انجام شد. بدین منظور، ۱۲ انیمیشن مطابق با معیارهای پژوهش انتخاب شد و ۳۸ شخصیت لهجه‌دار مورد تحلیل قرار گرفتند. این پژوهش از یک چارچوب نظری تجمیعی بهره گرفت که بر مفاهیم بازنمایی، شاخص‌مندی اجتماعی و قدرت نمادین استوار بود. یافته‌ها نشان داد که شخصیت‌های دارای لهجه گویش‌های ایرانی در دوبله فارسی عمدتاً دارای ویژگی‌های مثبت یا خنثی هستند و بازنمایی منفی الگوی غالب در میان آن‌ها نیست؛ با این حال، بیشتر این شخصیت‌ها در جایگاه‌های فرعی یا مکمل روایت قرار گرفته‌اند، درحالی‌که برای نقش‌های اصلی و کانونی روایت عمدتاً از گفتار فارسی معیار استفاده شده است. به علاوه، گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی غالباً با معانی‌ای چون صمیمیت و طنز پیوند خورده است و کمتر با اقتدار رسمی همراه است. یافته‌ها همچنین نشان داد که دوبله فارسی نه تنها در انتقال محتوا، بلکه در تولید و بازتولید معانی اجتماعی مرتبط با شیوه‌های مختلف گفتار فارسی نیز نقش دارد و از طریق الگوهای بازنمایی، در شکل‌دهی به روابط نمادین میان آن‌ها مشارکت می‌کند.

کلیدواژگان:

انیمیشن،

بازنمایی،

دوبله،

فارسی لهجه‌دار،

قدرت نمادین.

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۵. ناشر این مقاله، انجمن انسان‌شناسی ایران است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>)

ارجاع به مقاله: خلیلی، محبوبه (۱۴۰۵). «بازنمایی گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی در دوبله انیمیشن‌ها: تحلیلی بر معانی اجتماعی و جایگاه‌های روایی». نامه

انسان‌شناسی، ۲۳ (۴۲): ۱۳-۳۲.

<https://doi.org/10.22034/jasi.2026.2091878.1640>

۱. مقدمه و بیان مسئله

انیمیشن‌های خارجی به‌عنوان یکی از پرمخاطب‌ترین اشکال تولیدات فرهنگی چندرسانه‌ای، به‌ویژه در نزد کودکان و نوجوانان، نقشی تعیین‌کننده در شکل‌دهی به تجربه فرهنگی افراد جامعه ایفا می‌کنند. این آثار نه تنها کارکردی سرگرم‌کننده دارند، بلکه حامل معانی و ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی نیز هستند. دوبله فارسی نیز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عواملی که موجب در دسترس قرار گرفتن و محبوبیت این آثار می‌شود، در نحوه دریافت و تفسیر آن‌ها توسط مخاطبان نقش مهمی ایفا می‌کند. یکی از پدیده‌های قابل توجه در دوبله فارسی انیمیشن‌ها، استفاده از لهجه گویش‌های ایرانی است. ایران از نظر زبانی و فرهنگی جامعه‌ای متنوع به شمار می‌رود و در کنار زبان فارسی، طیف گسترده‌ای از لهجه‌ها، گویش‌ها و حتی زبان‌ها در بخش‌های مختلف کشور رواج دارد. این تنوع زبانی صرفاً بازتاب تفاوت‌های جغرافیایی نیست، بلکه با تاریخ، فرهنگ، هویت و تجربه زیسته جوامع محلی پیوند دارد. از این رو، استفاده از این تنوع زبانی در محصولات فرهنگی و رسانه‌ای نظیر انیمیشن‌ها می‌تواند فراتر از یک انتخاب زبانی تلقی شود و افزون بر ایجاد تمایز میان شخصیت‌ها و ایجاد صمیمت بیشتر در ارتباط با مخاطب، در بازنمایی هویت‌ها و تفاوت‌های اجتماعی اقوام مختلف نقش ایفا کند. با این حال، چگونگی بازنمایی این تنوع زبانی در دوبله فارسی و الگوهای اجتماعی حاکم بر توزیع آن‌ها همچنان کمتر بررسی شده است.

نظر به اهمیت این پدیده، پژوهش حاضر می‌کوشد با بررسی دوبله فارسی انیمیشن‌ها نشان دهد گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی چگونه در میان شخصیت‌ها و نقش‌های روایی توزیع می‌شود، این الگوهای توزیع چه معانی و ارزش‌های اجتماعی را بازنمایی می‌کنند و این بازنمایی‌ها در چارچوب پیکره مورد بررسی چه نسبتی با سازمان‌دهی روایی و نمادین شخصیت‌ها دارند.

۲. پیشینه پژوهش

پیشینه استفاده از تنوع زبانی در رسانه‌های دیداری-شنیداری^۱، ترجمه و دوبله در ایران را می‌توان در چند بستر دنبال کرد: از تجربه‌های اولیه ترجمه آثار مذهبی به زبان‌های محلی، برای نمونه ترجمه انجیل و همچنین دوبله فیلم مسیح^۲ به زبان گیلکی (نک. Karimi, 2013; Karimi & Hassanzadeh, 2018)، تا گسترش تولید و دوبله برخی آثار به زبان‌های محلی در شبکه‌های استانی، برای مثال دوبله مازندرانی انیمیشن گارفیلد^۳ که اوایل دهه ۸۰ شمسی از شبکه تبرستان پخش شد. از سوی دیگر، سابقه استفاده از گونه‌های زبانی متنوع در محصولات دیداری-شنیداری غربی از جمله انیمیشن‌ها و نیز بازآفرینی آن‌ها در دوبله به زبان‌های مختلف به چند دهه قبل برمی‌گردد. از آنجا که مورد آخر با مسئله پژوهش حاضر ارتباط مستقیم دارد، در ادامه، پیشینه پژوهش‌های مرتبط با بازنمایی گونه‌های زبانی در انیمیشن‌ها و دوبله آن‌ها مرور می‌شود.

از آنجا که انیمیشن‌ها ابتدا به زبان اصلی تولید می‌شوند، سپس در فرایند دوبله به زبان‌های دیگر ترجمه می‌شوند و پژوهش حاضر به‌طور خاص بر دوبله فارسی تمرکز دارد، مرور پیشینه پژوهش در سه بخش انجام می‌گیرد: پژوهش‌های مربوط به بازنمایی گونه‌های زبانی در انیمیشن‌های زبان اصلی، پژوهش‌های مربوط به بازآفرینی تنوع زبانی در دوبله انیمیشن‌ها و پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه دوبله فارسی.

1 Audiovisual media

2 Jesus (1979)

3 Garfield: the Movie (2004)

۲/۱. بازنمایی گونه‌های زبانی در انیمیشن‌های زبان اصلی

استفاده از گونه‌های زبانی مختلف و شیوه‌های گفتاری غیرمعیار در انیمیشن‌ها پدیده‌ای نوظهور نیست، بلکه دست‌کم طی چند دهه در محصولات دیداری-شنیداری، به‌ویژه آثار استودیوهای بزرگ تولید انیمیشن، به‌عنوان یکی از شیوه‌های شخصیت‌پردازی و بازنمایی تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی به کار گرفته شده است. از این رو، بررسی پژوهش‌های انجام‌شده دربارهٔ انیمیشن‌های زبان اصلی می‌تواند تصویری از پیشینه و روند شکل‌گیری این شیوه ارائه دهد.

پژوهش لیبی-گرین (Lippi-Green, 1997/ 2012) از تأثیرگذارترین تحقیقات انجام‌شده در ارتباط با بازنمایی گونه‌های زبانی در محصولات چندرسانه‌ای است. در این پژوهش، شخصیت‌های انیمیشن‌های بلند دیزنی^۱ به لحاظ داشتن لهجه و نوع آن بررسی شدند. یافته‌ها نشان داد شخصیت‌هایی که انگلیسی را با لهجهٔ آمریکایی معیار صحبت می‌کنند، عموماً به‌عنوان شخصیت‌های مثبت و اخلاق‌مدار بازنمایی می‌شوند، درحالی‌که شخصیت‌های دارای لهجه‌های متفاوت بیشتر در نقش شخصیت‌های شرور یا شخصیت‌های طنز و حاشیه‌ای ظاهر می‌شوند. این پژوهشگر از این الگو به‌عنوان بازتاب ایدئولوژی زبان معیار نام می‌برد که بر اساس آن یک گونهٔ زبانی مشروع، خنثی و برخوردار از منزلت وجود دارد که به مثابهٔ معیار سنجش و ارزیابی سایر گونه‌های زبانی عمل می‌کند. به اعتقاد او، انیمیشن‌های دیزنی در نقش نهادی ایدئولوژیک عمل می‌کنند و کودکان را، که هویت اجتماعی آن‌ها در حال شکل‌گیری است، به گونه‌ای تربیت می‌کنند که بعدها نسبت به تفاوت‌های زبانی نگرش‌های تبعیض‌آمیز داشته باشند.

دوبرو و گیدنی (Dobrow & Gidney, 1998) مجموعه‌ای از انیمیشن‌های تلویزیونی آمریکایی را بررسی کردند و به نتایجی مشابه دست یافتند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که قهرمانان معمولاً انگلیسی را با لهجهٔ آمریکایی معیار حرف می‌زنند درحالی‌که شخصیت‌های دارای لهجه‌های خارجی غالباً در نقش افراد شرور ظاهر می‌شوند. همچنین، شخصیت‌های مرد و سفیدپوست نقش‌های اصلی و مدت‌زمان حضور بالایی دارند و زنان و رنگین‌پوستان کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. با وجود نتایج قابل توجه این مطالعات شاخص در اواخر دههٔ ۹۰، بازنمایی گونه‌های زبانی و لهجه‌ها در انیمیشن برای مدت طولانی به‌عنوان حوزه‌ای مستقل و متمرکز بررسی نشد. از این رو، تا نیمهٔ دههٔ ۲۰۲۰ میلادی، تنها مطالعات محدودی در این زمینه منتشر شد که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود.

سوارس (Soares, 2017) با بهره‌گیری از رویکرد تحلیل انتقادی گفتمان^۲، به بررسی نقش روابط قدرت در توزیع گونه‌های زبانی و لهجه‌ها در انیمیشن‌های دیزنی پرداخت. نتایج نشان داد که این تنوع زبانی صرفاً بر اساس ملاحظات زیبایی‌شناختی نیست، بلکه با فرایندهای بازنمایی اجتماعی و ایدئولوژیک پیوند دارد و لهجه‌های خارجی و یا غیر معیار عمدتاً نشان از شرارت، کم‌هوشی و فرودستی اجتماعی دارند. یافته‌های این پژوهش هم بر نقش پررنگ رسانه در نهادینه‌سازی تعصبات زبانی در کودکان تأکید دارد.

شواهد موجود حاکی از آن است که الگوهای مشابهی از ارزش‌گذاری و بازنمایی لهجه‌ها در تولید دیگر محصولات رسانه‌ای نیز وجود داشته است. برای نمونه، در پژوهش دراگویویچ و همکاران (Dragojevic et al., 2016) با تمرکز بر تحلیل محتوای بازنمایی لهجه‌ها در فیلم‌ها و سریال‌های پربینندهٔ آمریکایی، مشخص شد که شخصیت‌های دارای لهجهٔ غیر معیار نسبت به شخصیت‌هایی که با لهجهٔ معیار صحبت می‌کردند کمتر در نقش‌های اصلی ظاهر شدند و فرصت کمتری هم برای سخن گفتن پیدا کردند. به عبارت دیگر، این شخصیت‌ها خاموش شدند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، لهجه با متغیرهایی نظیر نژاد، جنسیت و پایگاه اجتماعی-اقتصادی در تولیدات چند رسانه‌ای پیوند می‌خورد. در این پژوهش هم، همسو با پژوهش‌هایی که قبلاً مرور شد، بر نقش رسانه در شکل‌گیری تبعیض زبانی و فرهنگی تأکید شده است.

1 Disney

2 Critical discourse analysis

یکی از پژوهش‌های جالب مربوط به یلدگارد-کریستینسن و همکاران (Kjeldgaard-Christiansen et al., 2024) است که با بررسی الگوهای بازنمایی لهجه در جدیدترین انیمیشن‌های دیزنی که بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۱ تولید شدند، رویه متفاوتی را نسبت به یافته‌های پژوهش‌های قبلی شناسایی کردند. نتایج این پژوهش نشان داد که رابطه سنتی میان لهجه‌های خارجی و بازنمایی منفی شخصیت‌ها تا حد زیادی کم‌رنگ شده است و برخلاف روال قبلی، شخصیت‌های دارای لهجه‌های غیرمعیار نه تنها الزاماً منفی نیستند، بلکه در بسیاری از موارد از ویژگی‌های اخلاقی مثبت و همدلانه برخوردارند و گونه‌های زبانی محلی و لهجه‌های خارجی به‌عنوان نشانه‌هایی برای تأیید و برجسته‌سازی هویت فرهنگی عمل می‌کنند تا بی‌اعتبارسازی شخصیت‌ها. البته که لهجه آمریکایی معیار همچنان جایگاه مسلط خود را حفظ کرده است. در واقع، یافته‌های این پژوهش بر تغییرات قابل توجه در الگوهای بازنمایی لهجه‌ها در محصولات اخیر دیزنی تأکید می‌کند.

۲/۲. بازآفرینی تنوع زبانی در دوبله انیمیشن‌ها

به موازات گسترش استفاده از گونه‌های زبانی غیرمعیار در انیمیشن‌های زبان اصلی، پژوهش‌های مربوط به دوبله نیز نشان می‌دهند که انتقال، بازآفرینی یا بازتفسیر این گونه‌های زبانی از دیرباز یکی از چالش‌های دوبله بوده است. از این منظر، بررسی مطالعات مربوط به بازآفرینی گونه‌های زبانی و شیوه‌های مختلف گفتار در دوبله، زمینه‌ای برای شناخت نحوه تداوم و دگرگونی این سنت در زبان‌های مقصد فراهم می‌آورد.

چاومه (Chaume, 2012) معتقد است که دوبله به‌طور کلی گرایش به استفاده از زبان معیار دارد و گونه‌های غیرمعیار معمولاً تنها زمانی در زبان مقصد بازآفرینی می‌شوند که تمایز میان گونه‌ها یا گویش‌های متن مبدأ نقشی معنادار در پیشبرد روایت یا شخصیت‌پردازی داشته باشد. به اعتقاد او، این گرایش به معیارسازی^۱ و بومی‌سازی^۲ نه صرفاً حاصل تصمیم مترجمان، بلکه پیامد هنجارها و سازوکارهای حاکم بر کل فرایند تولید دوبله است (Chaume, 2012). پژوهش‌هایی که در ادامه مرور می‌شوند نیز این دیدگاه را تأیید می‌کنند و نشان می‌دهند که بازآفرینی تنوع زبانی در دوبله عمدتاً در شرایطی صورت می‌گیرد که این تنوع در شخصیت‌پردازی، خلق طنز یا پیشبرد روایت کارکردی اساسی داشته باشد؛ هرچند راهبردهای به‌کاررفته برای تحقق این هدف در زبان‌های مختلف متفاوت است.

مینوتلا (Minutella, 2016) با بررسی انیمیشن انگلیسی نومئو و ژولیت^۳ و دوبله ایتالیایی آن به چگونگی بازآفرینی تنوع زبانی در فرایند دوبله پرداخت. برخلاف هنجار رایج در دوبله ایتالیایی که معمولاً به معیارسازی و خنثی‌سازی^۴ لهجه‌ها منجر می‌شود، نتایج این پژوهش نشان داد که دوبله ایتالیایی این اثر از راهبرد بومی‌سازی اما در معنایی متفاوت بهره گرفته است. در این فرایند، تقابل‌های زبانی و اجتماعی موجود در نسخه اصلی از طریق استفاده از گویش‌ها و لهجه‌های مختلف ایتالیایی بازآفرینی شد، به گونه‌ای که برخی شخصیت‌ها با گونه‌های زبانی شمال ایتالیا و برخی دیگر با گونه‌های جنوب این کشور سخن می‌گفتند. مینوتلا استدلال می‌کند که این راهبرد نه تنها امکان حفظ کارکردهای روایی و طنزآمیز لهجه‌ها را فراهم کرده، بلکه نشان می‌دهد معیارسازی در دوبله امری مطلق نیست و در شرایطی که تنوع زبانی نقشی اساسی در شخصیت‌پردازی و خلق طنز داشته باشد، می‌توان از راهبردهای خلاقانه‌تری برای بازآفرینی آن بهره گرفت.

دور (Dore, 2020) به بررسی چگونگی شکل‌گیری مفاهیم «دیگری»^۵ و «کلیشه»^۶ با استفاده از انواع لهجه در نسخه انگلیسی انیمیشن زوتوپیا^۷ و دوبله ایتالیایی این اثر پرداخت. نتایج نشان داد که نسخه اصلی فیلم با بهره‌گیری از طیف

1 Standardization

2 Domestication

3 Gnomeo and Juliet (2011)

4 Neutralization

5 Other

6 Cliché

7 Zootopia (2016)

متنوعی از لهجه‌ها و گویش‌ها، فضایی چندفرهنگی و چندصدایی را بازنمایی می‌کند. با این حال، در فرایند دوبله به ایتالیایی، برخی از این تفاوت‌های زبانی تنها در مواردی حفظ شده‌اند که امکان معادل‌یابی آن‌ها با گویش‌ها و لهجه‌های شناخته‌شده ایتالیایی وجود داشته است، درحالی‌که سایر گونه‌های زبانی موجود در نسخه اصلی انگلیسی در زبان ایتالیایی معیار ادغام شده و جایگزینی برای آن‌ها در نظر گرفته نشده است. دور استدلال می‌کند که چنین انتخاب‌هایی صرفاً به انتقال یا حذف تفاوت‌های زبانی محدود نمی‌شوند، بلکه می‌توانند به بازتولید کلیشه‌های فرهنگی و اجتماعی موجود در جامعه مقصد نیز بینجامند و در نتیجه، بخشی از پیام‌های اجتماعی نهفته در متن اصلی را حذف کنند. با این نگاه، دوبله صرفاً فرایندی برای انتقال محتوا نیست، بلکه عرصه‌ای برای بازآفرینی، تعدیل یا حذف مفاهیم اجتماعی مرتبط با تنوع زبانی به شمار می‌رود.

مینوتلا (Minutella, 2021) در پژوهشی دیگر به بررسی بازنمایی تنوع زبانی در انیمیشن‌های آمریکایی تولیدشده توسط استودیوهای دیزنی، پیکسار^۱ و دریم‌ورکس^۲ و چگونگی بازآفرینی آن در دوبله ایتالیایی پرداخت. نتایج نشان داد که رویه غالب در دوبله، خنثی‌سازی تنوع زبانی است؛ به این معنا که لهجه‌ها و گونه‌های مختلف زبان انگلیسی، از جمله لهجه‌های بریتانیایی، اسکاتلندی، استرالیایی و گونه‌های غیرمعیار انگلیسی آمریکایی، عمدتاً به زبان ایتالیایی معیار ترجمه شدند و در نتیجه، بخش قابل توجهی از مفاهیم اجتماعی و دلالت‌های طبقاتی و جغرافیایی آن‌ها از میان رفت؛ با این حال، دیگربودگی^۳ زبانی در دوبله حفظ و حتی از طریق استفاده از زبان ایتالیایی با لهجه خارجی برجسته‌تر نیز شد. همچنین، در برخی انیمیشن‌های طنز از گویش‌ها و لهجه‌های محلی ایتالیایی برای بازآفرینی ویژگی‌های شخصیتی و کارکردهای طنز استفاده شد. در مجموع، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه خنثی‌سازی هنجار غالب در دوبله است، این هنجار به شکلی گزینشی عمل می‌کند؛ بدین معنا که تنوع مربوط به خودبودگی^۴ زبانی معمولاً حذف می‌شود، در حالی که نشانه‌های زبانی مرتبط با دیگربودگی حفظ یا حتی تقویت می‌شوند.

۲/۳. بازنمایی تنوع زبانی در دوبله فارسی انیمیشن‌ها

مطالعات مربوط به دوبله فارسی از حدود سال ۲۰۱۰ رشد چشمگیری در برخی حوزه‌ها داشته است. برای نمونه خوش‌سلیقه و عامری (2016, Khoshsaligheh & Ameri)، خدابنده و افزلی (2017, Khodabandeh & Afzali) و پاکار و خوش‌سلیقه (2022, Pakar & Khoshsaligheh) بر ایدئولوژی و سانسور تمرکز کرده‌اند؛ جبّاری و نیک‌خواه رویزی (Jabbari & Nikkhah Ravizi, 2012)، صادق‌پور و همکاران (Sadehpour et al., 2015) و خدابنده (۱۳۹۸) به بررسی ترجمه عنصر طنز پرداخته‌اند؛ البته جبّاری و نیک‌خواه رویزی (Jabbari & Nikkhah Ravizi, 2012) تنها در بخشی از مطالعه خود به این نکته اشاره می‌کنند که دوبله فارسی در برخی موارد از لهجه به‌عنوان راهبردی برای افزایش یا تقویت طنز بهره می‌گیرد. همچنین، ابراهیم‌زاده و امیریان (2021, Ebrahimzadeh Poustchi & Amirian)، نعمتی لقمجانی (۱۴۰۱)، گلچین‌نژاد و امیریان (2022, Golchinnezhad & Amirian) و حسونودی و گلچین‌نژاد (2025, Hassanvandi & Golchinnezhad) بر انتقال چندزبانگی در دوبله متمرکز بوده‌اند. همانطور که مشخص است، علی‌رغم اینکه این پژوهش‌ها ابعاد مختلف دوبله فارسی، از جمله سانسور، طنز و چندزبانگی را بررسی کرده‌اند، بازنمایی نظام‌مند تنوع زبانی در دوبله فارسی انیمیشن‌ها، به‌ویژه از منظر نحوه توزیع آن‌ها میان شخصیت‌ها، نقش‌های روایی و معانی اجتماعی برساخته، به ندرت مورد توجه قرار گرفته است. از این رو، پژوهش حاضر می‌کوشد الگوهای بازنمایی گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی و معانی اجتماعی حاصل از این الگوها را در پیکره مورد بررسی تحلیل کند.

1 Pixar

2 DreamWorks

3 Otherness

4 Selfhood

لازم به ذکر است که سوسور (Saussure, 1916/2013) میان زبان^۱ به مثابه نظامی اجتماعی، مشترک و نسبتاً پایدار از نشانه‌ها و گفتار^۲ به مثابه کاربرد عینی و موقعیت‌مند این نظام در کنش‌های ارتباطی تمایز قائل می‌شود. از این منظر، آنچه موضوع تحلیل در پژوهش حاضر قرار می‌گیرد، خود زبان فارسی یا دیگر زبان‌های ایرانی به‌عنوان نظام‌های زبانی نیست، بلکه چگونگی به‌کارگیری این گونه‌های زبانی در گفتار شخصیت‌ها و معانی اجتماعی و فرهنگی است که در بستر یک متن رسانه‌ای به آن‌ها نسبت داده می‌شود. بر این اساس، تحلیل حاضر متوجه الگوهای بازنمایی گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی در پیکره مورد بررسی است، نه ویژگی‌های ذاتی یا جایگاه خود زبان‌ها و لهجه‌ها.

۲/۴. چارچوب نظری

سیلوراشتاین (Silverstein, 1976) در چارچوب انسان‌شناسی زبان بر این نکته تأکید می‌کند که برخی صورت‌های زبانی بدون در نظر گرفتن بافت^۳ اساساً فاقد معنای کامل هستند. در این رویکرد، زبان حامل لایه‌هایی از معناست که به موقعیت گوینده، روابط قدرت و هنجارهای اجتماعی دلالت دارند. در همین راستا، مفهوم شاخص‌مندی اجتماعی^۴ به این مسئله اشاره دارد که ویژگی‌های زبانی، افزون بر معنای واژگانی، حامل دلالت‌های اجتماعی و فرهنگی نیز هستند. سیلوراشتاین (Silverstein, 2003) با بسط مفهوم «نظم نمایه‌ای»^۵ نشان می‌دهد که این دلالت‌ها، ثابت و از پیش تعیین‌شده نیستند، بلکه در فرایندی تدریجی و در بستر تعاملات فرهنگی و اجتماعی به‌صورت لایه‌مند شکل می‌گیرند. در این فرایند، یک ویژگی زبانی، برای مثال لهجه که موضوع پژوهش حاضر است، می‌تواند در سطح نخست صرفاً به منشأ جغرافیایی یا گروهی خاص ارجاع دهد، اما در اثر تکرار، به مجموعه‌ای از معانی ثانویه مانند صمیمیت، سادگی یا طنز پیوند بخورد. سپس، این مفاهیم در سطحی بالاتر از طریق سازوکارهای ارزش‌گذاری و بازتولید اجتماعی، به‌صورت دلالت‌هایی طبیعی درک می‌شوند. در اینجا، نظریه بازنمایی هال (Hall, 1997) امکان صورت‌بندی تکمیلی این فرایند را فراهم می‌کند. او معتقد است بازنمایی یکی از سازوکارهای اساسی تولید معنا در بستر فرهنگ است و در کنار سایر ابعاد چرخه فرهنگ در تداوم یا دگرگونی معنایی نقش دارد. به باور او، معنا موجودیتی ثابت و کاملاً منطبق بر واقعیت عینی نیست، بلکه ماهیتی سیال و برساختی دارد و محصول نظام‌های بازنمایی است که درون فرهنگی عمل می‌کنند. بازنمایی از طریق زبان و سایر نظام‌های نشانه‌ای، واقعیت را آن‌گونه که هست منعکس نمی‌کند، بلکه آن را بازتولید و سازمان‌دهی می‌کند. بنابراین آن دسته از دلالت‌های اجتماعی که سیلوراشتاین در سطح شاخص‌مندی و نظم نمایه‌ای توصیف می‌کند، در چارچوب نظام‌های بازنمایی و ایدئولوژیک مورد نظر هال از طریق ساز و کارهای بازنمایی فرهنگی و رسانه‌ای تثبیت و طبیعی‌سازی می‌شوند. با این نگاه، رسانه‌ها صرفاً بازتاب‌دهنده واقعیت اجتماعی نیستند، بلکه در بازنمایی، برجسته‌سازی و گردش معانی فرهنگی و اجتماعی نیز نقش ایفا می‌کنند. از این منظر، انیمیشن‌ها به‌عنوان متن رسانه‌ای و فرهنگی می‌توانند بستری مناسب برای بررسی فرایندهای بازنمایی باشند، چراکه از طریق انتخاب و سازمان‌دهی نشانه‌های زبانی و غیرزبانی در تولید، بازتولید و اشاعه معانی اجتماعی ایفای نقش می‌کنند. اگرچه نظریات سیلوراشتاین و هال چگونگی شکل‌گیری، بازتولید و گردش معانی اجتماعی را توضیح می‌دهند، نظریه بوردیو^۶ امکان تحلیل رابطه این معانی با قدرت، مشروعیت و ارزش‌گذاری اجتماعی را فراهم می‌کند. بوردیو (Bourdieu, 1977) زبان را صرفاً ابزار انتقال معنا نمی‌داند، بلکه آن را بخشی از یک بازار زبانی^۷ در نظر می‌گیرد، فضایی اجتماعی که در آن گونه‌ها و شیوه‌های مختلف سخن گفتن از ارزش و مشروعیت یکسان برخوردار نیستند و بر اساس قواعد

1 Langue

2 Parole

3 Context

4 Social indexicality

5 Indexical order

6 Bourdieu

7 Linguistic market

حاکم بر این بازار ارزیابی می‌شوند. در این چارچوب، معمولاً یک گونه زبانی خاص، که اغلب با گروه‌های اجتماعی غالب پیوند دارد، به‌عنوان زبان مشروع^۱ شناخته می‌شود و سایر گونه‌ها و لهجه‌ها نسبت به آن سنجیده می‌شوند. این فرایند مشروعیت‌بخشی نه طبیعی است و نه ذاتی، بلکه محصول تعامل تاریخی، فرهنگی و اجتماعی است که برخی شیوه‌های گفتار را به هنجار عمومی تبدیل می‌کند و دیگران را در موقعیتی فرودست قرار می‌دهد. در ادامه تبیین تفاوت جایگاه‌ها در این بازار، بوردیو (Bourdieu, 1986) مفهوم «سرمایه زبانی»^۲ را معرفی می‌کند. سرمایه زبانی شکلی از سرمایه فرهنگی^۳ است که در قالب مهارت‌های زبانی، شیوه بیان، لهجه و الگوهای گفتاری در بدن و گفتار افراد تجسم می‌یابد و ارزش آن به میزان مشروعیت آن در یک میدان اجتماعی خاص وابسته است. بر این اساس، ارزش یک لهجه یا شیوه گفتار صرفاً امری ذاتی نیست، بلکه در ارتباط با قواعد و هنجارهای غالب اجتماعی تعیین می‌شود؛ بدین معنی که یک گونه زبانی ممکن است در یک بافت اجتماعی معتبر و مشروع باشد، اما در بافتی دیگر کم‌اعتبار تلقی شود یا حتی موجب بی‌اعتبارسازی اجتماعی گردد. در این نگاه، لهجه‌ها و گونه‌های زبانی صرفاً تفاوت‌های فنی یا آوایی نیستند، بلکه حامل معانی اجتماعی، فرهنگی و نمادین هستند و می‌توانند به‌عنوان شاخص پیشینه اجتماعی، موقعیت فرهنگی و منزلت نمادین سخنوران عمل کنند. بوردیو (Bourdieu, 1991) با طرح مفهوم «قدرت نمادین»^۴ نشان می‌دهد که این نابرابری و سلسله‌مراتب زبانی چگونه طبیعی و بدیهی به نظر می‌رسد. قدرت نمادین به توانایی تحمیل مفاهیم، ارزش‌ها و دسته‌بندی‌های اجتماعی اشاره دارد، اما این تحمیل نه از طریق اجبار مستقیم بلکه از راه جلب پذیرش و رضایت ضمنی افراد عمل می‌کند؛ به گونه‌ای که روابط نابرابر قدرت به‌صورت امری طبیعی، بدیهی و مشروع درک می‌شود. پیامد این فرایند، شکل‌گیری نوعی خشونت نمادین^۵ است، به این معنی که سلسله‌مراتب زبانی و ارزش‌گذاری‌های اجتماعی چنان درونی می‌شوند که حتی خود گویشوران گونه‌های غیرمعیار، این ارزیابی‌ها را طبیعی و مشروع می‌پندارند. از این منظر، نهادهایی مانند نظام‌های آموزشی و رسانه‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌کنند، چراکه انتخاب آن‌ها درباره اینکه کدام شیوه‌های گفتار در چه موقعیت‌هایی مشروع، معتبر یا مطلوب بازنمایی شوند، صرفاً انعکاس واقعیت اجتماعی نیست. این انتخاب‌ها خود نوعی کنش نمادین است که در تولید، بازتولید و تثبیت ارزش اجتماعی گونه‌های زبانی مشارکت دارد.

با در نظر گرفتن این مفاهیم، می‌توان لهجه‌ها و گونه‌های زبانی را در انیمیشن‌ها نه صرفاً به‌عنوان ویژگی‌هایی زبانی، بلکه به‌مثابه منابعی برای تولید معنا و شخصیت‌پردازی بررسی کرد. از این منظر، پژوهش حاضر می‌کوشد الگوهای بازنمایی این گونه‌های زبانی و معانی اجتماعی برآمده از آن‌ها را در پیکره مورد بررسی تحلیل کند.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کیفی و با رویکرد توصیفی-تحلیلی انجام شده است. داده‌های پژوهش از میان انیمیشن‌های دوبله‌شده به فارسی گردآوری شدند. در مرحله نخست، با بررسی مجموعه‌ای از انیمیشن‌های دوبله‌شده، حدود ۴۰ انیمیشن شناسایی شد که در دوبله آن‌ها از گونه‌های زبانی فارسی با ویژگی‌های گفتاری غیرمعیار استفاده شده بود. در مرحله بعد، از میان این آثار، ۱۲ انیمیشن به‌صورت هدفمند برای تحلیل نهایی انتخاب شدند. معیار انتخاب نمونه‌های نهایی شامل حضور آشکار و قابل تشخیص گونه‌های زبانی غیرمعیار در گفتار شخصیت‌ها، تداوم استفاده از این گونه‌ها در بخش‌های مختلف اثر و در نتیجه وجود داده‌های گفتاری کافی برای تحلیل نظام‌مند رابطه میان شیوه گفتار فارسی و ویژگی‌های روایی و شخصیتی بوده است. آثاری که استفاده از گونه‌های غیرمعیار در آن‌ها به چند گفتار کوتاه یا موارد پراکنده محدود بود و امکان استخراج

1 Legitimate language

2 Linguistic capital

3 Cultural capital

4 Symbolic power

5 Symbolic violence

الگوی بازنمایی را فراهم نمی‌کرد، از نمونه نهایی کنار گذاشته شدند. بر این اساس، تمامی آثاری که معیارهای یادشده را احراز می‌کردند، در پیکره نهایی پژوهش قرار گرفتند. پیکره پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. پیکره پژوهش

Table 1. Research Corpus

عنوان اصلی	سال ساخت	عنوان فارسی
The Emperor's New Groove	۲۰۰۰	زندگی جدید امپراطور
The Lion King 1 ½	۲۰۰۴	شیر شاه ۱.۵
The Incredibles 1	۲۰۰۴	شگفت‌انگیزان ۱
Chicken Little	۲۰۰۵	جوجه کوچولوی احمق
The Lorax	۲۰۱۲	لوراکس
Monsters University	۲۰۱۳	دانشگاه هیولاها
Small Foot	۲۰۱۸	پا کوچولو
The Angry Birds 2 Movie	۲۰۱۹	پرندگان خشمگین ۲
Ruby Gillman: Teenage Kraken	۲۰۲۳	روبی گیلمن: کراکن نوجوان
Chicken Run: Dawn of the Nugget	۲۰۲۳	فرار مرغی (ظهور ناگت)
The Garfield Movie	۲۰۲۴	گارفیلد
The Bad Guys 2	۲۰۲۵	بچه‌های بد ۲

در مرحله گردآوری داده‌ها، شخصیت‌های دارای گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی شناسایی و اطلاعات مربوط به شیوه گفتار با لهجه، نقش روایی شخصیت، ویژگی‌های شخصیتی و کارکرد روایی لهجه گویش ایرانی ثبت و دسته‌بندی شد. سپس داده‌ها با تکیه بر چارچوب نظری پژوهش مورد بررسی قرار گرفت.

در پژوهش حاضر، تنوع زبانی صرفاً به‌عنوان تفاوتی آوایی یا زبانی در نظر گرفته نشد، بلکه به‌مثابه عنصری معنا ساز بررسی شده است که می‌تواند در بازنمایی هویت‌ها، روابط قدرت و تمایزهای اجتماعی نقش ایفا کند. بر این اساس، الگوهای تکرارشونده در پیوند میان شیوه گفتار با جایگاه شخصیت‌ها و کارکردهای روایی و اجتماعی آن‌ها شناسایی و تفسیر شدند. در امتداد تمایز سوسور میان زبان به‌مثابه نظام (*langue*) و کاربرد آن در گفتار (*parole*) که پیش‌تر بیان شد، تحلیل حاضر متوجه نحوه به‌کارگیری الگوهای مختلف گفتار فارسی است، نه خود زبان‌ها یا گویش‌ها به‌عنوان نظام‌های زبانی مستقل.

همچنین، لازم به توضیح است که منظور از شیوه‌های گفتار در پژوهش حاضر، به‌کارگیری زبان‌های محلی یا غیرفارسی در دوبله نیست، بلکه شیوه‌های مختلف کاربرد زبان فارسی در گفتار شخصیت‌هاست که شامل گفتار فارسی معیار و نیز گفتار فارسی با ویژگی‌های منتسب به گویش‌ها و زبان‌های مختلف ایرانی مانند مازندرانی، آذری، لری و نظایر آن می‌شود. این ویژگی‌ها ممکن است در سطح تلفظ، آهنگ گفتار یا برخی عناصر واژگانی نمود یابند، اما شخصیت‌ها در تمامی موارد به زبان فارسی سخن می‌گویند.

۴. یافته‌های پژوهش

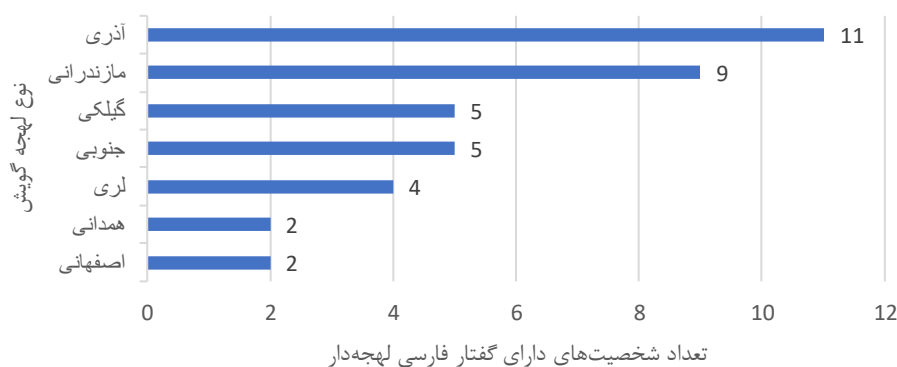
در این بخش، داده‌های گردآوری‌شده از انیمیشن‌های دوبله با تمرکز بر نحوه بازنمایی گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در این راستا، کوشش بر آن است که الگوهای تکرارشونده در نحوه به‌کارگیری این شیوه‌های گفتاری، رابطه آن‌ها با ویژگی‌های شخصیتی و نقش‌های روایی، و چگونگی توزیع آن‌ها در کنار گفتار فارسی معیار در پیکره مورد بررسی مشخص شود.

در مجموع، ۳۸ شخصیت لهجه‌دار در ۱۲ انیمیشن مورد بررسی شناسایی شدند. در مواردی که یک شخصیت از بیش از

یک نوع گفتار فارسی با لهجه گویش ایرانی استفاده می‌کرد، هر رخداد به صورت مستقل در تحلیل لحاظ شد. از میان انواع به کاررفته، گفتار فارسی با لهجهٔ آذری با ۱۱ شخصیت بیشترین فراوانی را داشت. پس از آن، گفتار فارسی با لهجهٔ مازندرانی با ۹ شخصیت، گفتار فارسی با لهجه‌های گیلکی و جنوبی هر کدام با ۵ شخصیت، گفتار فارسی با لهجهٔ لری با ۴ شخصیت، و گفتار فارسی با لهجه‌های همدانی و اصفهانی هر کدام با ۲ شخصیت در جایگاه‌های بعدی قرار گرفتند. در میان ۱۲ شخصیت اصلی انیمیشن‌های مورد بررسی، ۱۱ شخصیت کاملاً با گفتار فارسی معیار ایرانی بازنمایی شده است. نحوهٔ توزیع شخصیت‌های دارای گفتار لهجه‌دار در دایرهٔ این انیمیشن‌ها در نمودار ۱ قابل مشاهده است.

نمودار ۱. توزیع شخصیت‌های دارای گفتار فارسی غیرمعیار بر اساس نوع لهجه گویش ایرانی

Figure 1. Distribution of Characters Speaking Non-Standard Persian by Type of Iranian Regional Accent

همچنین، اطلاعات کلی مربوط به توزیع شخصیت‌های دارای گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی و ویژگی‌های روایی و اخلاقی آن‌ها در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. توزیع شخصیت‌های دارای گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی بر اساس ویژگی‌های روایی و اخلاقی

Table 2. Distribution of Characters with Iranian Regionally Accented Persian by Narrative Role and Moral Alignment

تعداد شخصیت‌های لهجه‌دار	شخصیت اصلی	شخصیت مکمل	شخصیت فرعی	شخصیت مثبت/خنثی	شخصیت منفی
آذری	۱۱	۳	۷	۸	۳
مازندرانی	۹	۱	۸	۷	۲
گیلکی	۵	۱	۴	۵	۰
جنوبی	۵	۱	۴	۴	۱
لری	۴	۰	۴	۲	۲
همدانی	۲	۱	۱	۲	۰
اصفهانی	۲	۰	۲	۱	۱

نخستین الگوی قابل توجه در داده‌ها به جایگاه روایی شخصیت‌های دارای گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی مربوط می‌شود. از مجموع ۳۸ شخصیت شناسایی‌شده، تنها شخصیت اصلی یک انیمیشن از گفتار فارسی با لهجه گویش ایرانی استفاده می‌کرد؛ ۷ شخصیت لهجه‌دار نقش مکمل و ۳۰ شخصیت لهجه‌دار دیگر هم نقش فرعی داشتند. این الگو نشان می‌دهد که در پیکرهٔ مورد بررسی، گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی عمدتاً برای شخصیت‌های حاشیه‌ای‌تر روایت به

کار رفته است، در حالی که شخصیت‌های اصلی در اغلب موارد با گفتار فارسی معیار بازنمایی شده‌اند.

دومین الگوی قابل توجه به ارزش‌گذاری شخصیت‌ها مربوط می‌شود. از میان ۳۸ شخصیت دارای لهجه، ۲۹ شخصیت در گروه مثبت یا خنثی و تنها ۹ شخصیت در گروه منفی قرار گرفتند. این یافته نشان می‌دهد که در پیکره حاضر، گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی عمدتاً با شخصیت‌های مثبت یا دست‌کم فاقد نقش منفی پیوند خورده است. بنابراین، در پیکره مورد بررسی، استفاده از گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی الزاماً با بازنمایی منفی شخصیت‌ها همراه نبوده است. با این حال، بررسی کیفی داده‌ها نشان می‌دهد که هرچند اکثر شخصیت‌های لهجه‌دار در گروه مثبت یا خنثی قرار می‌گیرند، این شخصیت‌ها اغلب در نقش‌های فرعی و حاشیه‌ای ظاهر می‌شوند. از این‌رو، صرف مثبت بودن بازنمایی نمی‌تواند به تنهایی نشان‌دهنده برخورداری این شخصیت‌ها از جایگاه برابر در ساختار روایی باشد. به بیان دیگر، در تحلیل الگوهای بازنمایی در این پیکره، میزان حضور، مرکزیت روایی و نوع نقش اجتماعی واگذارشده به شخصیت‌ها نیز در کنار ارزش‌گذاری آن‌ها اهمیت دارد.

بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی صرفاً به صورت تصادفی میان شخصیت‌ها توزیع نشده، بلکه با الگوهای مشخصی از جایگاه روایی و نقش اجتماعی همراه بوده است:

در میان موارد بررسی‌شده، گفتار فارسی با لهجه آذری بیشترین فراوانی را داشت و تنها شیوه گفتار فارسی با لهجه گویش ایرانی بود که به یکی از شخصیت‌های اصلی اختصاص یافته بود. شخصیت‌هایی که با گفتار فارسی با لهجه آذری بازنمایی شدند عمدتاً افرادی صمیمی، خوش‌قلب و طنز هستند و این شیوه گفتار در بسیاری از موارد به تقویت جنبه‌های طنز و غیررسمی کمک کرده است. در عین حال، چند استثنا نیز مشاهده می‌شود؛ از جمله شخصیت لوراکس^۱ در انیمیشن *لوراکس* و شخصیت رافیکی^۲ در انیمیشن *شیرشاه ۱.۵* که در جایگاه شخصیت‌هایی خردمند، راهنما و برخورداری از نوعی اقتدار اخلاقی قرار دارند و کارکرد طنز ندارند. با وجود این موارد، الگوی غالب در بازنمایی گفتار فارسی با لهجه آذری همچنان با صمیمیت، طنز و روابط غیررسمی پیوند دارد.

در مورد گفتار فارسی با لهجه مازندرانی، الگوی بازنمایی از انسجام کمتری برخوردار بود. شخصیت‌های دارای این شیوه گفتار در موقعیت‌های اجتماعی و شغلی متفاوتی ظاهر شدند؛ از پلیس، معلم و مشاور گرفته تا شخصیت‌های فرعی و همراهان قهرمان داستان. از این‌رو، برخلاف برخی دیگر از انواع گفتار فارسی با لهجه گویش ایرانی در پیکره پژوهش حاضر، برای مثال گفتار فارسی با لهجه جنوبی یا گفتار فارسی با لهجه گیلکی، که با تیپ‌های شخصیتی یا موقعیت‌های اجتماعی مشخصی پیوند دارند، در پیکره حاضر نمی‌توان رابطه ثابتی میان گفتار فارسی با لهجه مازندرانی و یک جایگاه اجتماعی معین مشاهده کرد. مهم‌ترین نمونه در این میان، شخصیت سالیوان^۳ در *دانشگاه هیولاهاست* که در شرایط عادی به گفتار فارسی معیار صحبت می‌کند، اما پس از آسیب دیدن، به‌طور موقت با گفتار فارسی با لهجه مازندرانی بازنمایی می‌شود. این مورد نشان می‌دهد که استفاده از لهجه گویش ایرانی در برخی نمونه‌ها نه به هویت ثابت شخصیت، بلکه به موقعیت روایی خاصی وابسته شده است. به نظر می‌رسد الگوی غالب در بازنمایی گفتار فارسی با لهجه مازندرانی با طنز و ایجاد صمیمیت در ارتباط با مخاطب پیوند دارد.

گفتار فارسی با لهجه گیلکی عمدتاً به شخصیت‌هایی مثبت، خانوادگی و روزمره اختصاص یافته است. شخصیت‌های دارای این لهجه گویش غالباً در دایره روابط دوستانه یا خانوادگی دیده می‌شوند و هیچ نمونه‌ای از به‌کارگیری این شیوه گفتار برای نقش‌های دارای اقتدار نهادی، مانند معلم، مدیر یا مشاور، در پیکره حاضر مشاهده نشد. از این‌رو، بازنمایی گفتار فارسی با لهجه گیلکی بیش از هر چیز با طنز، صمیمیت، زندگی روزمره و روابط شخصی پیوند خورده است.

1 Lorax

2 Rafiki

3 Sullivan

گفتار فارسی با لهجه جنوبی الگوی متفاوتی را نشان می‌دهد. بیشتر شخصیت‌های دارای این لهجه از جایگاه مثبت برخوردارند و در میان آن‌ها نمونه‌هایی از شخصیت‌های توانمند و حمایت‌گر مشاهده می‌شود. شخصیت فروزن^۱ در شگفت/نگیزان و پاچا^۲ در زندگی جدید/مپر/تور از جمله مهم‌ترین و کارآمدترین شخصیت‌های روایت به شمار می‌روند. بنابراین، در پیکره حاضر، گفتار فارسی با لهجه جنوبی با ویژگی‌هایی چون توانمندی، حمایت‌گری و در عین حال ایجاد طنز همراه است.

در مورد گفتار فارسی با لهجه لری، الگوی مشخص و یکدستی مشاهده نشد. شخصیت‌های این گونه زبانی از نظر ویژگی‌های فردی و نقش روایی تفاوت قابل توجهی با یکدیگر دارند و بیشتر آن‌ها نیز حضور محدودی در روایت دارند. افزون بر این، هیچ شخصیت اصلی یا مکملی با این شیوه گفتار مشاهده نشد. از این رو، مهم‌ترین ویژگی‌های بازنمایی گفتار فارسی با این لهجه گویش ایرانی در پیکره حاضر را می‌توان کم‌رنگ بودن حضور روایی آن و در عین حال ایجاد طنز دانست. هر دو شخصیتی که با گفتار فارسی با لهجه همدانی بازنمایی شده‌اند مثبت و حمایت‌گر هستند و از حضور نسبتاً قابل توجهی در روایت برخوردارند. با این حال، به دلیل محدود بودن تعداد نمونه‌های این لهجه گویش ایرانی، امکان تعمیم این الگو به بازنمایی گسترده‌تر آن وجود ندارد. لازم به ذکر است که استفاده از این شیوه گفتار برای این دو شخصیت به طنز روایت افزوده است.

گفتار فارسی با لهجه اصفهانی نیز تنها در دو شخصیت مشاهده شد. هر دو شخصیت در جایگاه افرادی دارای دانش و مهارت تخصصی قرار دارند. با این حال، این دانش لزوماً با اقتدار یا نفوذ اجتماعی همراه نیست. برای مثال، شخصیت مهندس در پرندگان خشمگین^۲ اگرچه از توانایی فنی و تخصصی برخوردار است، اما شخصیتی مردد، تابع و فاقد نقش تصمیم‌گیرنده در روایت به شمار می‌رود. افزون بر این، در هر دو نمونه، استفاده از این شیوه گفتار در شکل‌گیری جنبه‌های طنزآمیز شخصیت نیز نقش دارد. به دلیل محدود بودن تعداد نمونه‌های این الگو در پیکره مورد بررسی، امکان تعمیم آن وجود ندارد. بررسی مجموع داده‌ها نشان می‌دهد که بازنمایی گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی در دوبله انیمیشن‌های پیکره مورد بررسی حول چند الگوی نسبتاً تکرارشونده سازمان یافته است. نخستین الگو، پیوند گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی با صمیمیت و فضای غیررسمی است. در بیشتر نمونه‌ها، شخصیت‌هایی که با این شیوه گفتار بازنمایی شده‌اند عمدتاً خوش‌قلب و همدل و در بیشتر موارد یاری‌رسان هستند؛ در واقع این شیوه‌های گفتار با ایجاد صمیمیت بیشتر به هرچه نزدیک‌تر شدن مخاطب به این شخصیت‌ها می‌انجامد.

دومین الگو به کارکرد طنزآمیز این شیوه‌های گفتار مربوط می‌شود. در بخش قابل توجهی از نمونه‌ها، گفتار فارسی با لهجه گویش ایرانی نه صرفاً به‌عنوان نشانه‌ای از تفاوت در شیوه گفتار، بلکه به‌عنوان ابزاری برای تقویت جنبه‌های طنز شخصیت به کار رفته است. این امر هم در مورد شخصیت‌هایی که اساساً ماهیتی طنزآمیز دارند مشاهده می‌شود و هم در مورد شخصیت‌هایی که در روایت اصلی الزاماً واجد ویژگی‌های طنز نیستند، اما در دوبله فارسی پیکره مورد بررسی بخشی از ظرفیت طنز آن‌ها از طریق این شیوه گفتار برجسته شده است.

سومین الگو به رابطه میان شیوه گفتار فارسی و جایگاه روایی شخصیت‌ها مربوط می‌شود. در پیکره مورد بررسی، نقش‌های اصلی و مرکزی روایت عمدتاً با گفتار فارسی معیار بازنمایی شده‌اند، درحالی‌که گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی بیشتر به شخصیت‌های مکمل یا فرعی اختصاص یافته است. از این رو، حضور این شیوه گفتار فارسی بیشتر در حاشیه ساختار روایی مشاهده می‌شود تا در مرکز آن.

در نهایت، داده‌ها نشان می‌دهد که میان شیوه‌های مختلف گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی از نظر نوع بازنمایی تفاوت‌هایی وجود دارد. برخی شیوه‌ها، برای مثال گفتار فارسی با لهجه‌های آذری، گیلکی و جنوبی، با الگوهای نسبتاً

1 Frozone

2 Pacha

منسجم‌تری همراه‌اند، در حالی که برخی دیگر مانند گفتار فارسی با لهجه‌های مازندرانی و لری در میان شخصیت‌هایی با نقش‌ها و ویژگی‌های متنوع توزیع شده‌اند. این امر نشان می‌دهد که در پیکره مورد بررسی، رابطه میان شیوه‌های گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی و ویژگی‌های شخصیت‌ها رابطه‌ای ثابت و از پیش تعیین‌شده نیست، بلکه بسته به بافت روایی و انتخاب‌های صورت گرفته در فرایند دوبله، الگوهای متفاوتی را نشان می‌دهد.

یافته‌های این پژوهش با بخشی از نتایج دوبرو و گیدنی (Dobrow & Gidney, 1998) همسوست. این پژوهش نشان می‌دهد که در انیمیشن‌های قدیمی‌تر دیزنی، گونه‌های زبانی مختلف به صورت یکسان میان شخصیت‌ها توزیع نشده‌اند و میان شیوه گفتار شخصیت‌ها و جایگاه روایی یا اجتماعی آنان ارتباط معناداری وجود داشته و مرکزیت روایی هم در دست گونه معیار بوده است. یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان می‌دهد که در پیکره مورد بررسی، شیوه‌های گفتار فارسی بازنمایی‌شده در دوبله از الگوی توزیع یکسانی برخوردار نیستند. همچنین، گفتار فارسی معیار عمدتاً برای شخصیت‌های اصلی به کار رفته است، در حالی که گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی بیشتر به شخصیت‌های مکمل و فرعی اختصاص یافته است. حتی در برخی موارد، شخصیت‌هایی که در نسخه اصلی با انگلیسی معیار سخن می‌گویند، در دوبله فارسی با گفتار فارسی با لهجه گویش ایرانی بازنمایی شده‌اند. لازم به ذکر است که این تمایز در جایگاه روایی شخصیت‌های پیکره پژوهش در قالب تقابل‌های صریح و آشکار ظاهر نمی‌شود. شخصیت‌هایی که با گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی بازنمایی شده‌اند به ندرت در جایگاه شخصیت‌های منفی یا شرور قرار دارند و در بسیاری موارد از محبوبیت، مقبولیت اجتماعی و ویژگی‌های اخلاقی مثبت برخوردارند. با این حال، الگوی توزیع نقش‌ها نشان می‌دهد که بازنمایی مثبت الزاماً به معنای توزیع برابر منزلت روایی نیست. به بیان دیگر، اگرچه همسو با نتایج پژوهش یلگارد-کریستینسن و همکاران (Kjeldgaard-Christiansen et al., 2024)، دوبله فارسی هم از الگوی قدیمی پیوند گفتار فارسی غیرمعیار با شرارت و یا فرودستی فاصله گرفته است، اما همچنان میان شیوه‌های مختلف گفتار فارسی از نظر جایگاه روایی و میزان مشارکت در پیشبرد روایت تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود.

این تمایز را می‌توان هم از منظر پدیده بازنمایی و هم شاخص‌مندی اجتماعی تبیین کرد. اینکه برخی ویژگی‌ها همیشه به یک شیوه گفتار نسبت داده می‌شود، اهمیت دارد؛ اما اینکه بعضی ویژگی‌ها هم هیچ‌گاه یا حداقل کمتر برای آن در نظر گرفته می‌شود هم قابل تأمل است و مفهوم خاصی را بازنمایی می‌کند. در پژوهش حاضر، ۳۷ شخصیت از ۳۸ شخصیتی که برای آن‌ها از گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی استفاده شده است مرکزیت روایی ندارند. به عبارت دیگر، این شخصیت‌ها با داشتن نقش مکمل یا فرعی در ایجاد فضای طنز یا پیشبرد روایت سهیم هستند، اما تصمیمات آن‌ها مسیر اصلی روایت را شکل نمی‌دهد و این مأموریت به نقش اصلی داستان که با گفتار فارسی معیار صحبت می‌کند واگذار شده است. بنابراین، تفاوت میان گفتار فارسی معیار و گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی بیش از آنکه تفاوت در ارزش‌های اخلاقی و نقش مثبت و منفی باشد، تفاوت در میزان دسترسی به مرکز روایت است. به علاوه، ویژگی‌های گفتاری به جایگاه اجتماعی گوینده نیز اشاره می‌کنند. برای مثال، در پیکره حاضر به ندرت مشاهده می‌شود که گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی با اقتدار رسمی، رهبری گروه، تصمیم‌گیری نهایی یا مدیریت بحران پیوند بخورد. این غیبت‌های نظام‌مند به تدریج بخشی از معنای اجتماعی این شیوه گفتار را شکل می‌دهد و در تولید نظم نمایه‌ای مشارکت می‌کند. در این معنا، پس از مدتی شیوه‌های گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی نه فقط به یک خاستگاه جغرافیایی، بلکه به مجموعه‌ای از انتظارات اجتماعی نیز اشاره می‌کنند. به بیان دیگر، مخاطب در مواجهه با شخصیتی که با این شیوه‌های گفتار فارسی بازنمایی شده است علاوه بر اطلاعاتی درباره خاستگاه جغرافیایی این شیوه گفتار، هم‌زمان با مجموعه‌ای از مفاهیم ضمنی درباره نوع نقش، میزان اقتدار و جایگاه شخصیت در روایت هم مواجه می‌شود. این فرایند، همانطور که بوردیو (Bourdieu, 1991) به آن اشاره می‌کند، سبب می‌شود به تدریج این تصور شکل گیرد که برخی شیوه‌های گفتار فارسی با نقش‌های خاص سازگارتر هستند، نه به دلیل ویژگی ذاتی‌شان، بلکه در اثر تکرار الگوهای بازنمایی در محصولات رسانه‌ای. یکی از

زمینه‌هایی که می‌تواند در فهم جایگاه نمادین گفتار فارسی معیار نسبت به سایر شیوه‌های گفتار فارسی مورد توجه قرار گیرد، فرایند تثبیت و تقویت جایگاه آن به‌عنوان صورت غالب بازنمایی زبان رسمی کشور در سدهٔ اخیر است (Kia, 1998; Abrahamian, 2008; Tavakoli-Targhi, 2009; Mirshahidi, 2017; Mirvahedi, 2019).

در مقابل، دربارهٔ چگونگی شکل‌گیری معانی اجتماعی مربوط با شیوه‌های گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی عواملی نظیر روابط میان‌متنی و حافظهٔ فرهنگی مخاطبان نیز می‌تواند تأثیرگذار باشند. برای مثال، موفقیت برخی آثار پرمخاطب می‌تواند ظرفیت نمایه‌ای بعضی شیوه‌های گفتار را برای ایجاد طنز، صمیمیت یا سایر کارکردهای روایی تقویت کرده باشد (Chaume, 2012; Minutella, 2016; Minutella, 2021).

لازم به توضیح است که بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، در پیکرهٔ مورد بررسی، تمایز میان شخصیت‌هایی که با گفتار فارسی معیار و شخصیت‌هایی که با گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی بازنمایی شده‌اند به هیچ وجه از طریق ارزش‌گذاری منفی بازتولید نمی‌شود؛ برعکس، بسیاری از شخصیت‌های لهجه‌دار افرادی مثبت، دوست‌داشتنی، صمیمی و حتی محبوب‌اند. همین امر می‌تواند از شکل‌گیری حساسیت نسبت به این الگوهای بازنمایی بکاهد، زیرا مخاطب با بازنمایی‌ای ظاهراً مثبت مواجه است. با این حال، این بازنمایی مثبت لزوماً به معنای برهم خوردن روابط نمادین میان گفتار فارسی معیار و گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی نیست؛ چراکه این روابط نمادین نه از طریق طرد و بی‌اعتبارسازی، بلکه در قالب روایت‌های سرگرم‌کننده و شخصیت‌های محبوب بازتولید می‌شود و اتفاقاً طبیعی هم جلوه می‌کند. به عبارت دیگر، بازنمایی مثبت در اینجا، برخلاف انتظار، نه تنها در تقابل با نظم نمادین قرار نمی‌گیرد که به تثبیت، تداوم و هر چه طبیعی‌تر جلوه کردن آن کمک هم می‌کند.

در مجموع، بر اساس یافته‌ها، شیوه‌های گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی در جهان روایی انیمیشن‌های دوبله حضور دارند، حذف نمی‌شوند و حتی در بسیاری موارد حامل ویژگی‌های مثبت‌اند، اما این حضور با دسترسی برابر به منابع نمادین همراه نیست. به نظر می‌رسد دوبلهٔ فارسی تنوع شیوه‌های گفتار فارسی را می‌پذیرد، اما آن‌ها را در قالب نقش‌ها و کارکردهای مشخصی سازمان‌دهی می‌کند. این امر سبب می‌شود که برخی شیوه‌های گفتار فارسی، برای مثال گفتار فارسی معیار، با مرکزیت و جدیت بیشتری بازنمایی شوند. از این منظر، دوبله صرفاً ابزاری برای انتقال محتوا نیست، بلکه در شکل‌دهی به تصور مخاطب از شیوه‌های گفتار فارسی، جایگاه اجتماعی شخصیت‌ها و روابط نمادین میان این شیوه‌ها مشارکت می‌کند. این فرایند را می‌توان حاصل تعامل سازوکارهای بازنمایی، شاخص‌مندی اجتماعی و سلسله‌مراتب نمادین میان شیوه‌های گفتار فارسی دانست که در کنار یکدیگر منجر به بازتولید معانی اجتماعی در دوبلهٔ فارسی پیکرهٔ مورد بررسی شده‌اند. در عین حال، الگوهای مشاهده‌شده را نمی‌توان صرفاً حاصل انتخاب مترجم یا دوبلور و یا در نتیجهٔ سیاست‌های کلان زبانی دانست، بلکه این الگوها می‌توانند محصول تعامل مجموعه‌ای از هنجارهای حرفه‌ای، قراردادهای تولید، انتظارات مخاطبان، حافظهٔ فرهنگی و سازوکارهای رایج صنعت دوبله و سرگرمی نیز باشند (Chaume, 2012; Minutella, 2016; Minutella, 2021).

۵. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی الگوهای بازنمایی شیوه‌های گفتار فارسی در دوبلهٔ انیمیشن‌ها انجام شد. برای این منظور، ۳۸ شخصیت دارای گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی در ۱۲ انیمیشن مورد تحلیل قرار گرفتند و داده‌ها در پرتو مفاهیم بازنمایی، شاخص‌مندی اجتماعی و قدرت نمادین تفسیر شدند. هدف اصلی پژوهش آن بود که نشان دهد شیوه‌های مختلف گفتار فارسی در دوبله در فرایند تولید معنا و سازمان‌دهی روابط اجتماعی در جهان روایت نیز نقش دارند.

تحلیل یافته‌های پیکرهٔ مورد بررسی در پرتو چارچوب نظری پژوهش نشان داد که شیوه‌های گفتار فارسی در انیمیشن‌های دوبله‌شده صرفاً برای بازنمایی تفاوت‌های زبانی به کار نرفته‌اند، بلکه از طریق پیوند با ویژگی‌های شخصیتی،

نقش‌های روایی و موقعیت‌های اجتماعی، در فرایند تولید و بازتولید معانی فرهنگی مشارکت داشته‌اند. بر این اساس، شیوه‌های گفتار فارسی در این پیکره تنها به خاستگاه جغرافیایی یا تفاوت گفتاری شخصیت‌ها ارجاع نمی‌دهند، بلکه با دلالت‌هایی چون صمیمیت، هم‌دلی، طنز، سادگی و روابط غیررسمی نیز پیوند یافته‌اند؛ به عبارت دیگر، این شیوه‌های گفتار، افزون بر کارکرد ارجاعی، حامل دلالت‌های اجتماعی و فرهنگی نیز هستند.

همچنین، یافته‌ها نشان داد که بازنمایی شیوه‌های گفتار فارسی در پیکره مورد بررسی را نمی‌توان با دوگانه ساده‌ای چون بازنمایی مثبت یا منفی توضیح داد. اگرچه بیشتر شخصیت‌های بازنمایی‌شده با گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی دارای ویژگی‌های مثبت بودند، این بازنمایی با توزیع برابر جایگاه‌های روایی همراه نبود. در بیشتر موارد، شخصیت‌های دارای لهجه گویش‌های ایرانی در نقش‌های مکمل یا فرعی و عمدتاً برای پیشبرد جنبه‌های عاطفی، روزمره و طنزآمیز روایت ظاهر شدند. در مقابل، شخصیت‌های اصلی و کانونی روایت در اغلب موارد با گفتار فارسی معیار بازنمایی شدند. در واقع، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در پیکره مورد بررسی، بازنمایی گفتار فارسی معیار بیش از گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی با مرکزیت روایی پیوند خورده است.

اهمیت پژوهش حاضر در آن است که مسئله تنوع زبانی در دوبله را از سطح معادل‌یابی ترجمه‌ای فراتر می‌برد و آن را به‌عنوان مسئله‌ای فرهنگی و اجتماعی بررسی می‌کند. برخلاف بخش عمده پژوهش‌های پیشین که بر حفظ، حذف یا جایگزینی تنوع زبانی و شیوه‌های گفتاری در فرایند دوبله تمرکز داشته‌اند، این پژوهش نشان داد که دوبله فارسی خود به‌مثابه متن فرهنگی مستقلی عمل می‌کند و از طریق به‌کارگیری شیوه‌های مختلف گفتار فارسی، الگوهای از تفاوت‌های اجتماعی و جایگاه‌های روایی را بازنمایی می‌کند.

در نهایت، از آنجا که تمرکز پژوهش حاضر بر تحلیل الگوهای بازنمایی گفتار فارسی در متن دوبله بوده است، مقایسه نظام‌مند میان شیوه‌های گفتاری نسخه اصلی و دوبله در محدوده اهداف آن قرار نداشت. از این رو، یافته‌های پژوهش حاضر ناظر بر الگوهای بازنمایی در متن دوبله است و امکان داوری درباره منشأ این الگوها یا تصمیم‌های ترجمه‌ای اتخاذشده در فرایند دوبله را فراهم نمی‌کند. بررسی تطبیقی میان متن مبدأ و متن ترجمه در پژوهش‌های آینده می‌تواند درک دقیق‌تری از منشأ این الگوها و فرایند تصمیم‌گیری در دوبله به دست دهد. به علاوه، با توجه به توزیع نامتوازن شیوه‌های مختلف گفتار فارسی در پیکره پژوهش، یافته‌های مربوط به هر شیوه گفتار باید در چارچوب همین داده‌ها تفسیر شود و تعمیم آن‌ها به سایر شیوه‌های گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی یا کل فضای دوبله فارسی مستلزم بررسی پیکره‌های گسترده‌تر و متنوع‌تر از محصولات دیداری-شنیداری است که می‌تواند موضوع پژوهش‌های آینده باشد. همچنین، مطالعه واکنش مخاطبان به بازنمایی شیوه‌های مختلف گفتار فارسی با لهجه گویش‌های ایرانی در دوبله هم بستر خوبی برای پژوهش‌های آتی خواهد بود.

قدردانی

مقاله حاضر مستخرج از طرح پژوهشی «مطالعه جامعه‌شناختی بازنمایی لهجه‌های ایرانی در ترجمه دیداری-شنیداری با تأکید بر انیمیشن‌های دوبله» است. این طرح با استفاده از اعتبار ویژه پژوهشی دانشگاه مازندران اجرا گردید.

منابع

— خدابنده، فرزانه. (۱۳۹۸). ترجمه طنز در دوبله فارسی سریال انیمیشن بچه رئیس: بررسی شیوه‌های ترجمه در دو محیط

- مقصد متفاوت. مطالعات زبان و ترجمه، ۵۲(۳)، ۱۲۱-۱۵۴. doi:10.22067/lts.v52i3.82721
- نعمتی لغمجانی، حمیده. (۱۴۰۱). ترجمهٔ فیلم‌های چندزبانه در دوبله. مطالعات زبان و ترجمه، ۵۵(۱)، ۱۷۳-۲۰۲. doi:10.22067/lts.v55i1.85997
- Abrahamian, E. (2008). *A History of Modern Iran*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1977). The Economics of Linguistic Exchanges. *Social Science Information*, 16(6), 645-668. doi:10.1177/053901847701600601
- Bourdieu, P. (1986). Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Westport, CT: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.
- Chaume, F. (2012). *Audiovisual Translation: Dubbing*. London and New York: Routledge.
- Dobrow, J., & Gidney, C. (1998). The Good, the Bad, and the Foreign: The Use of Dialect in Children's Animated Television. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 557(1), 105-119. doi:10.1177/0002716298557000009
- Dore, M. (2020). Revoicing Otherness and Stereotypes via Dialects and Accents in Disney's Zootopia and its Italian Dubbed Version. in *TRAlinea- The Translation of Dialects in Multimedia IV*.
- Dragojevic, M., Mastro, D., Giles, H., & Sink, A. (2016). Silencing Nonstandard Speakers: A Content Analysis of Accent Portrayals on American Primetime Television. *Language in Society*, 45(1), 59-85. doi:10.1017/S0047404515000743
- Ebrahimzadeh Poustchi, M., & Amirian, Z. (2021). Strategies Used in Dubbing Multilingual Movies into Persian. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 42(6), 475-488. doi:10.1080/01434632.2019.1702991
- Golchinnezhad, M., & Amirian, Z. (2022). Dubbing Multilingual Movies into Persian: a Case of Invented Languages as the Third Language. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*, 30(4), 727-741. doi:10.1080/0907676X.2021.1974063
- Hall, S. (1997). Introduction. In S. Hall (Ed.), *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (1st ed., pp. 1-11). London: Sage Publications & The Open University.
- Hassanvandi, S., & Golchinnezhad, M. (2025). Adapting to Multilingualism: Persian Dubbing Strategies in Animated Films. *International Journal of Multilingualism*, 22(4), 2618-2635. doi:10.1080/14790718.2024.2402915
- Jabbari, A., & Nikkhah Ravizi, Z. (2012). Dubbing Verbally Expressed Humor: An Analysis of American Animations in Persian Context. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(5), 263-270.
- Karimi, S. (2013). *Ethnicity and Normativity*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Karimi, S., & Hassanzadeh, A. (2018). Horizon of Ethnic Expectation: An Anthropological Study of Ethnic Identity among the Gilak Ethnic Group in Northern Iran. *The International Journal of Critical Cultural Studies*, 16(2), 1-13. doi:10.18848/2327-0055/CGP/v16i02/1-13
- Khodabandeh, F. (2019). Humor Translation in Persian Dubbing of an American Animation “The Boss Baby”: Investigating Translation Strategies in Two Different Reception Environments. *Language and Translation Studies*, 52(3), 121-154. doi:10.22067/lts.v52i3.82721 (in Persian)
- Khodabandeh, F., & Afzali, K. (2017). The Impact of Ideology on Strategies Applied in Persian Dubbings of Sponge Bob Square Pants. *Iranian Journal of Translation Studies*, 14(55).
- Khoshsaligheh, M., & Ameri, S. (2016). Ideological Considerations and Practice in Official Dubbing in Iran. *Lingua Nostra- Special Issue on AVT*, 232-250. doi:10.13130/2035-7680/6861
- Kia, M. (1998). Persian Nationalism and the Campaign for Language Purification. *Middle Eastern Studies*, 34(2), 9-36. doi:10.1080/002632098080701220
- Kjeldgaard-Christiansen, J., Boyd, Z., & Hejná, M. (2024). Teaching children to discriminate? A Quantitative Study of Linguistic Representation in Disney's “Revival Era” Animated Films. *MedieKultur: Journal of media and communication research*, 40(76), 181-202.

doi:[10.7146/mk.v40i76.135083](https://doi.org/10.7146/mk.v40i76.135083)

- Lippi-Green, R. (1997/ 2012). *English with an Accent: Language, Ideology and Discrimination in the United States* (2nd ed.). London and New York: Routledge.
- Minutella, V. (2016). British Dialects in Animated Films: The Case of ‘Gnomeo & Juliet’ and its Creative Italian Dubbing. *Status Quaestionis- North and South: British dialects in fictional dialogue*, 11, 222-259.
- Minutella, V. (2021). *(Re)Creating Language Identities in Animated Films: Dubbing Linguistic Variation*. London: Palgrave Mcmillan.
- Mirshahidi, S. (2017). I Find You Attractive but I don’t Trust You: The Case of Language Attitudes in Iran. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38(2), 146-159. doi:[10.1080/01434632.2016.1178268](https://doi.org/10.1080/01434632.2016.1178268)
- Mirvahedi, S. (2019). Nationalism, Modernity, and the Issue of Linguistic Diversity in Iran. In S. Mirvahedi (Ed.), *The Sociolinguistics of Iran's Languages at Home and Abroad: The Case of Persian, Azerbaijani, and Kurdish* (pp. 1-21). London: Palgrave Macmillan.
- Nemati Lafmejani, H. (2022). Translation of Multilingual Films: The Case of Dubbing. *Language and Translation Studies*, 55(1), 173-202. doi:[10.22067/lts.v55i1.85997](https://doi.org/10.22067/lts.v55i1.85997) (in Persian)
- Pakar, E., & Khoshsaligheh, M. (2022). American House of Cards in Persian: Culture and Ideology in Dubbing in Iran. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*, 30(3), 487-502. doi:[10.1080/0907676X.2020.1819351](https://doi.org/10.1080/0907676X.2020.1819351)
- Sadeghpour, H., Khazaefar, A., & Khoshsaligheh, M. (2015). Exploring the Rendition of Humor in Dubbed English Comedy Animations into Persian. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 4(6), 69-77. doi:[10.7575/aiac.ijalel.v.4n.6p.69](https://doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.4n.6p.69)
- Saussure, F. (1916/2013). *Course in General Linguistics* (R. Harris, Trans.). London: Bloomsbury Academic.
- Silverstein, M. (1976). Shifters, Linguistic Categories, and Cultural Description. In K. Basso, & H. Selby (Eds.), *Meaning in Anthropology* (pp. 11-55). Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Silverstein, M. (2003). Indexical Order and the Dialectics of Sociolinguistic Life. *Language and Communication*, 23(3-4), 193-229. doi:[10.1016/S0271-5309\(03\)00013-2](https://doi.org/10.1016/S0271-5309(03)00013-2)
- Soares, T. (2017). *Animated Films and Linguistic Stereotypes: A Critical Discourse Analysis of Accent Use in Disney Animated Films* [Master's thesis, Bridgewater State University].
- Tavakoli-Targhi, M. (2009). Historiography and Crafting Iranian National Identity. In T. Atabaki (Ed.), *Iran in the 20th Century: Historiography and Political Culture* (pp. 5-21). London: I.B. Tauris.